

Lunds Universitet
Statsvetenskapliga Institutionen
08-01-08

STV 003
vt 05 / ht 07
C-uppsats
Handledare:
Håkan Magnusson

Kan man planera ett postmodernt samhälle modernt?

Av: Martina Hyberg

Abstract

Människors livsmönster är idag inte lika förutsägbara som förr, ålder kön och klass är inte det enda som styr våra livsval längre vilket gör det svårare att planera utifrån sådana parametrar. Det skapas nya gemenskaper på nya grunder när den digitala tekniken gör det möjligt att kommunicera oberoende av geografisk närhet. Samtidigt är folk mer benägna att flytta, dels för att studera eller hitta nya arbetsplatser men också för att upptäcka nya saker och utveckla sig själva. Att världen är föränderlig är i sig inget nytt, men globaliseringen, informationssamhället och den ökade konkurrens som de medför, leder till ett ökat behov för platser/regioner att faktiskt anpassa sig till de nya villkor som förändringarna medför och visa att man innehar attraktivitet. Att ha visioner och strategier som skapar förutsättningar för människors varierande livsstilar och livsmönster, samt att marknadsföra och kommunicera detta såväl inåt som utåt tycks bli allt viktigare.

Nyckelord: samhällsplanering, modern, postmodern, plan, strategi

Innehållsförteckning

1. Inledning och Problemformulering	1
1.2 Syfte och frågeställning	2
1.3 Nyckelbegrepp	2
1.4 Metod och Material	3
1.5 Avgränsning	4
2 Teorier om det postmoderna samhället	5
2.1 Putnam ”Den ensamme bowlaren”	5
2.2 Florida ”Den kreativa klassens framväxt”	7
2.3 Landry ”The Creative City”	9
2.4 Bayer ”Keeping the City Together –The Social Dimension of the Creative City”	11
2.5 Sammanfattande diskussion	12
3. Teorier om platsmarknadsföring, planer och strategier	15
3.1 Platsmarknadsföring	15
3.2 Samhällsplanering	16
3.2.1 Aktuellt idag	16
3.2.2 En kort historik om regionplanering	17
3.2.3 Begreppet regionplanering	18
3.2.4 Om makt och rationalitet i planeringen utifrån Flyvbjergs ”Phronetic Planning Research: Theoretical and Methodological Reflections”	19
3.3 Sammanfattande diskussion	20
4 Empiriska exempel	21
4.1 Öresundsplanerna	21
4.1.1 RUP, Regionalt utvecklingsprogram för Skåne, sammanfattning	21
4.1.2 OECD-studie av Öresundsregionen, sammanfattning	23
4.2 The London Plan	24
4.3 Sammanfattande diskussion	27
5 Avslutande diskussion	28
Referenslista	31

1. Inledning och Problemformulering

Traditionell samhällsplanering i ett modernt samhälle utgår i hög grad från att människors beteende och preferenser är förutsägbara (volvo-villa-vovve-mönstret). Modern samhällsbyggnad har varit en förlängning av den sociala ingenjörskonsten. Ett typexempel är det så kallade miljonprogrammet som utgick ifrån ett definierbart behov av nya bostäder. *Dagens utmaningar för samhällsplanering ser annorlunda ut. Jag kommer att visa att den postmoderna människan sannolikt inte kommer att ha ett beteende som låter sig planeras på samma sätt. Dynamiken i människors livscykel kommer med all sannolikhet att ställa helt nya krav på politiken när gäller hur framtiden bör mötas. Teknokratisk planering byggd på ett antal kvantifierade variabler för boende, transporter och konsumtionsmönster behöver ersättas av metoder och tekniker för att anpassa samhället till föränderlighet och en ständig jakt på attraktivitet.* Ökat fokus på regioner och regional planering innebär i sig så väl möjligheter som svårigheter. För politiken innebär det postmoderna samhället en möjlighet för att återupprätta *visionen* som bärande element i samhällsplaneringen. Om planer ersätts med strategier, vilket jag kommer att visa är en trolig följd av en postmodern utveckling, blir politikens förmåga att formulera dynamiska visioner långt viktigare än med en traditionell planering där visionerna ofta kunnat omsättas i tidsbundna kvantifierbara mål. Med utgångspunkt i författarna Putnam, Landry och Floridas resonemang kommer jag att hävda att förmågan att utveckla och förankra strategier kommer att vara avgörande för den lokala och regionala samhällsutvecklingen. Från teorier om platsmarknadsföring kommer jag att visa hur begreppet attraktivitet blir ett nyckelbegrepp för en postmodern samhällsplanering. Detta diskuteras sedan utifrån teorier om och beskrivningar av samhällsplanering.

När människors liv och leverne inte kan planeras på samma sätt som förr måste planeringen fokusera på att skapa utrymme för de olika liv och leverne som människor väljer.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att belysa och diskutera möjligheter och svårigheter för långsiktig samhällsplanering av ett postmodernt samhälle, samt visa på vilket sett den traditionella samhällsplaneringen inte är anpassad efter de postmoderna livsmönster som blir allt vanligare. Jag vill också diskutera hur platsmarknadsföringen kan bli en del av samhällsplaneringen.

Vi lever i en föränderlig värld där nya fenomen ständigt dyker upp och jag menar att det är viktigt att uppmärksamma hur de påverkar och påverkas av varandra. Att belysa regionernas betydelse i detta är i sig intressant då dessa är de geografiska och funktionella enheter som mest lyfts fram inom den Europeiska Unionen och som troligen kommer att spela en allt större roll i internationella så väl som nationella sammanhang.

1.3 Nyckelbegrepp

Jag har identifierat fyra par av nyckelbegrepp som hela tiden återkommer och är viktiga för resonemangen i uppsatsen. Dynamiken i dessa par illustrerar den problematik och de utmaningar som såväl platsmarknadsförare som politiker och samhällsplanerare står inför idag.

Samhällsplanering

Platsmarknadsföring

Modern

Postmodern

Plan

Strategi

Livsmönster

Livsstil

1.4 Metod och Material

Det är en kvalitativ studie med delvis komparativa inslag, detta eftersom jag i diskussionerna delvis ställer planering/planer mot strategier och visioner, samt postmodernt mot modernt. Temat kan sägas vara förändring, både den som har skett den som inte har skett och den som bör ske. Förhållandet mellan dessa kan ses som typer av kausala mekanismer, befintliga, obefintliga eller önskvärda. (se Esaiasson et al s 117)

Jag har i första hand arbetat teorianvändande och i viss mån utvecklande utifrån existerande teorier om platsmarknadsföring, samhällsplanering och det postmoderna samhället som jag sedan diskuterat och analyserat. Men uppsatsen kan även till viss del beskrivas som teoriprovande då jag diskuterar att och på vilket sätt den mer traditionella samhällsplaneringen inte fungerar på dagens (postmoderna) samhälle. (se Esaiasson et al s 125) De empiriska exempel jag valt att ta upp är inte analysobjekt i sig, utan ska snarare ses som ”fall av” de fenomen som teoriavsnitten behandlar och de resonemang jag sedan för utifrån dessa. I den empiriska delen har jag gjort en typ av innehållsanalys där jag försöker ta fram och belysa de väsentliga delarna. (se Esaiasson et al s 233f)

Jag har valt ut fyra författare som diskuterar det postmoderna samhället, två av dem har en inriktning på platsmarknadsföring, men de har alla gemensamt att de diskuterar hur samhället ser ut och har förändrats och vad det innebär för platsen, dess invånare och dess betydelse.

Teorierna om samhälls- och region- planering är, har ett mer tydligt svenskt perspektiv, och har valts ut för att de behandlar ämnet i allmänhet och inte, som många andra, utifrån en speciell region eller rapport. Jag har vidare översiktligt studerat en del avsnitt i Ansvarskommitténs rapport och till denna hörande dokument.

De empiriska delarna ska inte ses som analysobjekt i sig utan har valts ut för att illustrera det som diskuteras i teoridelarna. The London Plan för att den i sig utgör ett unikt fall dels för att den behandlar en region som trots att den geografiskt ligger inom ett land ändå får ses som en internationell region, dels för att den till så stor del domineras av en mans inflytande och även för att den är bland de första planer av detta slag som tar ett tydligt steg ifrån det traditionella/moderna plandokumentet.

Dokumenterna från Skåne och Öresund har valts för att de behandlar en gränsregion vilket i sig gör det extra spännande.

1.5 Avgränsning

Jag kommer inte att gå in på någon djupare jämförelse mellan de empiriska exemplen och jag kommer heller inte att föra någon diskussion om huruvida det postmoderna samhället verkligen existerar och i så fall hur var och varför. Regionfrågan, Frågor som i sig är intressanta men likväl hamnar utanför den för detta arbete gjorda avgränsningen. Studien hade kunnat göras mer kvantitativ med mer ingående jämförelser av fler plandokument, aktuella såväl som äldre traditionella över tid och med större tyngdpunkt på empirin, alternativt som en djupgående studie av en eller få plandokument. Men jag har alltså valt att mer fokusera på teorierna och använda empirin för att diskutera dessa.

2 Teorier om det postmoderna samhället

Författarna behandlar på olika sätt den postmoderna samhällsutvecklingen utifrån ett platsperspektiv. Jag har valt att fokusera på de delar som inte främst handlar om platsmarknadsföring utan mer behandlar hur människors livsmönster har förändrats och vad detta har för konsekvenser för platsens betydelse. Författarna presenteras var för sig eftersom de, även när de diskuterar samma fenomen, gör det från delvis olika utgångspunkter och även drar olika slutsatser.

2.1 Putnam "Den ensamme bowlaren"

Putnam skriver framförallt om det urholkade samhällsengagemanget i det amerikanska samhället som yttrar sig i såväl minskat politiskt deltagande som i minskat föreningsdeltagande och socialt engagemang. (s 32ff) Hans utgångspunkt är det amerikanska samhället, men tendenser av liknande slag syns i hela (väst-) världen. Putnams stora fråga är vad som fått engagemanget att minska så kraftigt sedan efterkrigstidens och 60-talets medborgarrättsrörelser och diverse lokala och nationella organisationer.

Ett viktigt och återkommande begrepp är "det sociala kapitalet" som beskrivs som förekomsten av sociala nätverk, band mellan individer med normer för ömsesidighet och pålitlighet. Detta kan ses som en både privat och offentlig "vara" och påverkar individens såväl som gruppens produktivitet. (Utifrån detta resonemang kan man konstatera att den ökande individfokusen försvagar samhället i dess traditionella mening när deltagandet i fackföreningar, lokala nätverk, "PTAs"(parent teacher association), bridgeklubbar, scoutföreningar etc. minskar. Man kan se olika typer av förändringar i engagemang och intresse, en del kan betecknas som intraåldersgruppsförändringar som sveper över alla (eller i alla fall flera) generationer, till skillnad mot en interåldersgruppsförändring som endast innebär en skillnad mellan generationerna. (s 260ff)

Föreningar som framförallt har tappat i medlemsantal är de som kräver en mer aktiv insats av sina medlemmar, organisationer där medlemmarna endast betalar en regelbunden medlemsavgift och egentligen inte kräver något annat engagemang än detta är däremot vanliga, medan möten och andra aktiviteter som kräver tid och ofta någon form av socialt engagemang blivit mindre populära. Detta gäller inte minst i politiken där inte bara valdeltagandet sjunkit utan också det mer lokala deltagandet på "gräsrotsnivå" och den mer allmänna känslan av en tydlig partitillhörighet. Putnam talar istället om s.k. tertiära föreningar där medlemmarna är knutna till gemensamma symboler, ledare och ideal men inte till varandra. (s 50ff, 121ff)

En vidare förändring som diskuteras är den som skett på arbetsplatsen och människors inställning till sitt jobb (även om detta inte gäller inom alla områden och yrkesgrupper). Ny teknik och nya arbetssätt har gjort den tidigare livslånga anställningen mer ovanlig, man jobbar i projekt under friare men samtidigt mer osäkra och obeständiga anställningsformer, detta kan främja kreativitet och frihet i arbetet, men samtidigt ökar konkurrensen, osäkerheten och det kortsiktiga tänkandet. En följd av detta blir att de sociala banden på arbetet försvagas liksom viljan att engagera sig i fackföreningar och liknande. (s 89f) Människor är i dag betydligt mer flyttbenägna och mindre rotade än föregående generationer och ser man framför sig att man inom de närmaste åren kommer att byta arbetsplats och kanske också hemstad/stat är det antagligen mindre sannolikt att man väljer att engagera sig, varken i någon lokal förening eller socialt. Vissa trender kan dock skönjas, självhjälpgrupper och stödgrupper (för t.ex. ensamstående föräldrar spelmissbrukare eller folk med olika sjukdomar eller handikapp) är relativt vanliga liksom olika miljögrupper som dock ofta har en relativt liten kärna aktivt engagerade men många betalande men inaktiva medlemmar som endast betalar en (stöd)avgift.

Den nya tekniken har öppnat möjligheten för nya typer av sociala nätverk och mer eller mindre informella och formella sammanslutningar, smala såväl som breda. Människor med samma intresse kan finna varandra oberoende av var de befinner sig och vad de i övrigt lever för liv. Man kan också på ett helt annat vis än tidigare hålla kontakt med familj och vänner trots stora geografiska avstånd, dock ser Putnam och många med honom en viss fara i att personliga möten väljs bort till förmån för virtuella.

Det informella umgänget och engagemanget är betydligt större än det formella även om också detta tycks minska. Den gruppen som ägnar mest tid åt detta är ensamstående och denna skara ökar hela tiden allteftersom vi gifter oss/flyttar ihop och skaffar familj allt senare i livet, om alls, och dessutom i större utsträckning skiljer oss. (s 102) Människor följer inte längre lika självklart det traditionella livsmönstret, verken när det gäller det privata familjelivet, det sociala, boendet eller ens intressen och engagemang. (s 263ff) "Fria aktörer" är ett uttryck som Putnam använder när han talar om dessa människor som han menar präglas av ovisshet både personligt och nationellt (och internationellt). Människor som lever så präglas naturligtvis av helt eller åtminstone delvis andra prioriteringar och värderingar än tidigare generationer och har också delvis andra behov.

2.2 Florida "Den kreativa klassens framväxt"

Om Putnam fokuserar på människors (i alla fall amerikanernas) minskade samhällsengagemang, sociala engagemang och föreningsdeltagande ligger Floridas fokus snarare på förändringar i prioriteringar, livsstil och "livsmönster". Han menar (till skillnad från Putnam) att människor idag faktiskt föredrar "halvanonymitet" och svaga, i motsatts till starka, band till sin omgivning. (s 319ff) Detta visar sig i att man har många varierade och varierande relationer, mer individualistiska ambitioner och svagare band till både samhället, platsen och människorna runt omkring sig. (s 327ff) De som Florida kallar "den kreativa klassen" vill inte leva i 50-talets "förortsidyller" där grannarna har koll på varandra och konformitet råder i fråga om allt från klass, etnicitet och religion till fritidsintressen, klädstil och ekonomi. I stället tycks man föredra samhällen med "låga inträdesbarriärer" och mångfald där man känner att det är möjligt för alla att "vara sig själva" ha sin egen livsstil och följa sitt eget livsmönster. Florida nekar inte till att Putnam har rätt när han säger att engagemang i bowlinglag och andra klassiska aktiviteter och föreningar har minskat, men han ser samtidigt en ökning av andra typer av aktiviteter sammanslutningar och föreningar. Inte minst på virtuell väg kan man nu hitta likasinnade från hela världen med "ett litet klick", oavsett vad man är intresserad av. (s 320ff)

Socialt kapital tas upp av bägge författarna som något positivt men Florida höjer också ett varningens finger och menar att detta även kan ha en utestängande effekt gentemot den som inte ”passar in”. (s 322f) Han diskuterar vidare i korthet teorierna om socialt kapital, humant kapital och kreativt kapital och menar att det kreativa kapitalet är det som främst avgör om en stad/plats blir framgångsrik och attraktiv (s 325ff)

Florida menar att ”nyckeln till att förstå den nya ekonomiska geografin och dess effekter ligger i tre T:n: *Teknologi, talang och tolerans.*” (s 295)

Han utgår i detta resonemang från sin grundläggande tes ”att regional tillväxt drivs av kreativa människor som medvetet väljer att bo på platser som är mångfacetterade, toleranta och öppna för nya idéer”. (s 295)

Mångfald betonas som mycket viktigt då det attraherar olika typer av människor med olika kunskaper och idéer vilket genererar nya tankar. Det leder också till att kunskapsflödet ökar liksom mångsidigt kreativt kapital, detta leder i sin tur till större innovationskraft, nya högteknologiska verksamheter som ger fler arbetstillfällen och ekonomisk tillväxt. För att lyckas skapa detta och locka till sig dessa olika (kreativa) människor betonar Florida vikten av låga inträdesbarriärer, såväl för etablerandet av företag som för invånare.

De ”tre T:na” är ömsesidigt beroende av varandra för att ha den positiva verkan på regional tillväxt innovation och utveckling som Florida talar om. Det räcker inte att hamna högt på en eller två av dem, det är kombinationen som tycks vara den vinnande formeln. Florida och hans medarbetare har prövat teorin på en rad stora och medelstora städer i USA med hjälp av olika index och korrelationen mellan dessa. Bland annat tittar man på mått på högteknologi, talang, och tolerans, man använder sig av siffror på andel högutbildade, andel patent per invånare, ”gay-index” ”bohem-index”, ”smältdegel-index” etc. Det framkommer i undersökningen att städer/platser som hamnar högt på kreativitet ofta också ligger högt på de andra indexen. Det visar också att livsstil är viktigt, man har gjort mätningar som tyder på att möjlighet till en ”fri” livsstil och tillgång till kultur, rekreation etc är viktigt när ”den kreativa klassen” väljer var de ska bosätta sig och därför är det också av vikt när företag som söker denna typ av ”human resources” väljer var man etablerar sig.

Det viktiga tycks dock inte vara tillgång till saker som stora sportarenor och operahus etc utan snarare ett levande musik/teater liv och stadsliv samt tillgång/möjlighet till egna utomhusaktiviteter. (natur, parkanläggningar etc). (s296ff)

Den kreativa klassen och det kreativa kapitalet behövs alltså för att en plats ska bli framgångsrik, för att detta ska skapas (eller lockas dit) behövs ett ”människoklimat”, vilket innebär att man stödjer kreativiteten ”hela vägen i alla linjer och former”, man behöver alltså bygga ett samhälle som är attraktivt för människor och inte bara för företag. (s 335f) Florida hävdar inte att det finns någon universalmodell för att skapa ett sådant klimat men menar att det framförallt handlar om att vara öppen för mångfald på alla plan och att skapa förutsättningar för kreativitet, samt att investera i bekvämligheter som folk verkligen vill ha, inte främst stora idrottsarenor och shoppingcenter utan parker/naturområden, cykelbanor, kommunikationer etc. (s 347ff)

2.3 Landry ”The Creative City”

Landry skriver om vikten av att kunna se och ta till vara på kreativitet som en resurs i plats- utveckling (och marknadsföring). Han har identifierat några egenskaper/förhållanden som de platser som lyckats med detta tycks ha gemensamt; *”open-mindedness”, vilja att ta risker, fokus på långtida mål med en förståelse för betydelsen av strategier, kapacitet/möjlighet att arbeta med lokal distinktivitet/precision och att finna styrka i svagheter/brister samt en vilja att lyssna och lära.* Detta är något av vad som krävs för att göra människor, projekt, organisationer och inte minst städer/platser kreativa. (s 5)

Den lokala identiteten är viktig eftersom den binder samman aktörer inom staden trots deras olikheter. Detta är viktigt både för att det skapar trivsel och stolthet och för att människor och företag ska engagera sig och känna sig delaktiga. (s 118f)

Allmänna områden kan sägas vara en del av infrastrukturen och är något som betonas av Landry. Detta handlar förutom den ”stora” infrastrukturen och transportmöjligheter också om dels fysiska platser där människor kan mötas ”ansikte mot ansikte” såsom torg, kaféer, restauranger, diskussionsklubbar, parker och dels om massmedia och Internetforum etc.

Man behöver platser och tillfällen att mötas på olika nivåer, formellt och informellt för att kunna "vidga människors horisont". Det är extra viktigt att mötesplatserna i staden är neutrala platser "för alla" eftersom förorter och bostadsområden idag är så segregerade. Det är också viktigt att alla invånare får del av saker som bra kommunikationsmöjligheter, utbildning och kultur. (s 119f)

Även Landry talar om tillgången på kompetent personal med olika utbildning och bakgrund som en viktig faktor för en plats utveckling. Kreativa individer är mycket viktigt för att kunna utveckla en kreativ stad med en kreativ och effektiv marknadsföring. Det kan räcka med några få individer om de finns på strategiska platser och används vid rätt tillfällen. Människor som tänker kreativt, kan ta risker och vågar pröva nya vägar och tankesätt. När dessa människor fungerar som motor i den kreativa staden är det samtidigt viktigt att det finns människor runt omkring som kan ta upp, testa, vidareutveckla och implementera dessa idéer, dessa människor är minst lika betydelsefulla och kan sägas drivna av en annan sorts kreativitet.(s 107). Ledare med klara visioner och förmågan att kunna styra medarbetarnas idéer och arbete åt ett gemensamt håll, samt förmåga att skapa och upprätthålla goda relationer med andra sektorer i samhället/staden än den egna organisationen. Det finns olika typer av ledare och ledarskap och en god organisation behöver dem alla.

En organisation såväl som en plats, med medarbetare med olika bakgrund, såväl socialt och kulturellt som utbildnings- och erfarenhets mässigt, kan dra stora fördelar av detta. Förmåga att kunna se problem från olika håll och komma med kreativa lösningar och förbättringar kan skapas och stärkas i en dynamisk miljö. En stad behöver nya influenser utifrån för att bli kreativ och när man kan ta till vara på nya människor, såväl från andra städer som från andra länder och världsdelar på ett bra sätt får man del av deras influenser vilket hjälper till att skapa kreativitet på flera områden. (s 108ff) Tillgången på en sådan varierad och "bred" arbetskraft kan också locka företag och myndigheter till platsen.

Landry talar om kulturella resurser som "stadens råmaterial och dess värdegrund" och menar att kreativitet är det som krävs för att kunna använda dessa resurser och få dem att utvecklas och växa.(s 7f) Här kommer en av Landrys ofta återkommande teman in, "att vända en svaghet till en styrka" att "göra något av inget". Och att kunna se potentiellt råmaterial till något som går att skapa en tillgång av överallt.

Har man ingen naturlig attraktion kan man skapa en, exempelvis genom att göra sig till ett centrum för något. Kultur lockar turister, men har även blivit något som attraherar internationella företag eftersom de vill kunna erbjuda sina medarbetare en bra plats att leva på och inte bara ett bra arbete, allt för att i dagens globaliserade och konkurrerande värld kunna locka till sig ”de bästa av de bästa”.

Välutvecklade och dynamiska nätverk, inom och utom organisationen är viktigt och man bör också utveckla nätverk som sträcker sig över lokala, nationella och internationella gränser. Att skapa urban kreativitet handlar om att få ihop och sammanföra en varierad mix av aktörer, ”agenter” och intressegrupper med skiftande bakgrund, mål, inspiration, kunskap, potential och kultur. Landry betonar vikten av bra relationer, gemensamma visioner och processer samt dynamiska nätverk (s 106f)

2.4 Bayer ”Keeping the City Together –The Social Dimension of the Creative City”

För att också få med ett mer europeiskt perspektiv har jag valt att komplettera med en artikel av holländaren Marcel Bayer, verksam vid högskolan i Utrecht.

Artikeln behandlar problemet med segregation och uppdelning inom städer och regioner som lätt uppstår när den kreativa klassen drar ifrån och driver utvecklingen framåt och det uppstår ett glapp till “resten”. Ett glapp som ofta märks såväl ekonomiskt som socialt och många gånger också har etniska inslag och ställer stora grupper, framförallt från städernas förorter/utkanter utanför resten av samhället.(s 40) Detta utanförskap tar sig bland annat uttryck i konflikter och bråk mellan förorternas ungdomar som känner sig exkluderade från det övriga samhället och detta samhälle i form av polisen. Ett exempel som tas upp är gatukravallerna i Paris hösten 2005 som fick stor uppmärksamhet långt utanför Frankrikes gränser och även inspirerade till liknande (fast mindre) uppror i andra storstäder i Europa.

Författaren menar att sådana konflikter inom en stad eller region hindrar utvecklingen och utgör ett problem på många plan, även om segregering och ett visst mått av uppdelning inom en stad i sig inte är något nytt fenomen. Men för att driva utvecklingen framåt och skapa/behålla en stark stad/region behöver och bör man ta till vara på alla sina medborgare, även de som ses som mindre kvalificerade, och se till att de kan mötas och kommunicera med varandra. ”... integration requires the prevention of segregation, exclusion and seclusion, in both the physical and the social sense.” (s 42)

2.5 Sammanfattande diskussion

Författarna beskriver alla ett postmodernt samhälle och en värld där det gamla moderna livsmönstret inte längre kan tas för givet. Människor flyttar och byter jobb, ofta flera gånger under sitt liv. Det gamla samhället som framförallt Putnam talar om, där man arbetade på samma ställe, umgicks med grannarna i förorten och gick samman i frivilligorganisationer (där man faktiskt träffades fysiskt och inte bara skickade ett inbetalningskort varje månad) och fritidsaktiviteter är inte längre dominerande. Samhället som beskrivs är i stället mer individualiserat och mer styrt av individens efterfrågan och intressen, visioner och val av livsstil.

Samtidigt ser man hur nya saker och typer av gemenskaper lockar dagens postmoderna individer. Man knyter kontakter via Internet och kan även jobba hel eller halv tid hemifrån över nätet, eller varför inte från semesterhuset eller stranden. Intressen och val av livsstil knyter samman människor från olika delar av världen som tidigare inte hade någon egentlig möjlighet att finna varandra över huvud taget vilket ju på ett sätt kan sägas ha ökat engagemanget och de sociala nätverken om än inte på det vis som Putnam säger sig sakna.

Detta ihop med att världen blivit mer globaliserad, det har blivit lättare att resa, företag kan flytta såväl huvudkontor som tillverkning dit där förutsättningarna ses som mest fördelaktiga, gör ju att konkurrensen om dessa företag och andra invånare ökar och att platser, städer och regioner på ett helt annat sätt än förr behöver tävla/konkurrera och visa sig attraktiva för att locka till sig dessa, att kunna skapa och visa upp attraktivitet har blivit viktigare än någonsin, både inåt och utåt.

Eftersom bandet till platsen har försvagats blir det minst lika viktigt att visa sig attraktiv ”inåt” mot de egna invånarna för att dessa inte ska välja att flytta på sig till en plats de uppfattar har mer att erbjuda dem.

Här kommer Landrys och Floridas resonemang in. Dem som man framförallt vill locka till säg är ”the creative class”. Det är om man ska tro Landry och Florida dessa som driver utvecklingen framåt, som startar företag och ordnar events och som också är beredda att flytta dit där de anser att de bäst kan trivas och arbeta och som hela tiden är beredda att ompröva detta beslut. För den kreativa klassen tycks styrd av att kunna leva som de vill, man vill till exempel inte jobba på en 9-5 arbetsplats där alla har lika dana kostymer och vita skjortor utan kunna ha möjlighet att välja en livsstil som man föredrar.

Floridas tre T.n, teknologi, talang och tolerans verkar stämma ganska bra ihop med Landrys kreativitetsindex. Det som framförallt tycks viktig för de båda är tolerans. Vilket kanske inte är så konstigt, då människor oftare flyttar och byter boende och arbete krävs ju en större tolerans och öppenhet för att det ska fungera. Det borde också efter hand skapas ett mer öppet klimat då det ofta kommer nya människor med olika bakgrund och olika erfarenheter till ett område eller en arbetsplats.

För att återknyta till frågan om hur man planerar för att locka till sig, främja och behålla den ”kreativa klassen” kan man koppla till framförallt Landrys, ”toolkit”, han diskuterar hur man kan locka till sig dessa människor och ta till vara på deras idéer och kunskap. Hans slutsats, liksom min egen när jag också tar in Floridas och Putnams perspektiv, är att det inte går att planera på samma sätt som förr eftersom att människor uppenbarligen inte längre betar sig på samma sätt och följer samma förutsägbara livsmönster. Det bästa verkar i stället vara att fokusera på att skapa förutsättningar för att människor ska kunna leva som de vill och ha tillgång till det som är viktigt för dem. Både när det gäller mer konkreta saker som hur man bygger bostäder och vägar och anlägger parker och friluftsområden som när man stöder kultur och liknande.

Man får heller inte, vilket såväl Landry som Florida påpekar glömma ”de andra”, de som kanske inte per definition ingår i den ”kreativa klassen”, dessa är också viktiga eftersom det dels ofta är de som arbetar för/med och genomför idéer och projekt som de kreativa kommer upp med.

Det är också de som jobbar med att tillhandahålla den service och det utbud, såväl när det gäller mat och kultur som inom andra områden, som de kreativa värderar och delvis väljer boende och arbetsplats efter. För att nå framgång är det viktigt att ”alla är med” (inte att förväxla med Alliansens valbudskap 2006). Detta stöds också av Bayers artikel liksom invändning att man inte får ”glömma” dem som inte ingår i ”den kreativa klassen” eftersom detta dels försvårar utvecklingen och dels kan skapa klyftor och segregering som är konfliktalstrande och svåra att överbrygga.

En kritik mot användningen av framförallt Putnam och Florida kan vara att deras resonemang och undersökningar utgår från USA och amerikanska förhållanden, men vi lever ju trots allt i samma globaliserade värld även här, och samma mönster syns också här i Europa och Sverige även om det naturligtvis skiljer sig lokalt, kanske har vi inte heller kommit lika långt i den postmoderna utvecklingen ännu. Men jag menar ändå att mycket tyder på att vi är en god bit på väg, vilket också Bayers artikel visar på.

3. Teorier om platsmarknadsföring, planer och strategier

Jag har valt att se på teorier om och beskrivningar av samhällsplaneringen dels ur ett historiskt perspektiv och dels utifrån mer nutida dokument som Ansvarskommitténs utredning, jag har också inkluderat ett kort avsnitt om rationalitet och makt i planering eftersom detta är ett nog så viktigt perspektiv att vara medveten om. Jag börjar dock med en kort inledning om platsmarknadsföring.

3.1 Platsmarknadsföring

När man ska marknadsföra en produkt, i detta fall en plats, stad eller region, så är det viktigt att utse målgrupper för marknadsföringen. Enligt Koler med flera så är de grupper som platsmarknadsförare framförallt riktar in sig på: besökare (affärsbesökare och turister), bofasta och arbetare, företag/entreprenörer, industrier och exportmarkanden. Förutom turister och affärsresenärer är det viktigt att locka till sig friska och hälsosamma invånare som kan arbeta eller studera, forskare och specialister, investerare och entreprenörer men också pensionärer och seniorer. För att få ett väl fungerande samhälle på en plats så måste man även dra till sig företag och industrier, allt från tung industri till IT och serviceföretag. (s 33) Den sista målgruppen består av exportmarknaden där förmågan finns att producera och exportera varor eller service som andra platser eller regioner kan nyttja. (s 47)

För att sedan gå närmare in på hur platsen marknadsförs så har Kotler med flera tagit fram ett antal platsmarknadsföringsstrategier som används för att attrahera de fyra målgrupperna. Dessa är: ”imagemarknadsföring”, ”attraktionsmarknadsföring”, ”infrastrukturmarknadsföring” och ”people marketing”. En positiv image är mycket viktigt för en plats och måste hela tiden ses till att arbeta med/på för att man inte ska bli stämplad med en negativ image vilken är mycket svårare att få bort.

3.2 Samhällsplanering

I presentationen av begreppet tar jag dels upp hur det ser ut i dagens aktuella diskussioner, framförallt genom Ansvarskommitténs arbete, jag har även gjort en kort historisk genomgång samt ett försök till definition av begreppet.

3.2.1 Aktuellt idag

Den statliga Ansvarskommittén (Dir 2003:10) har i sitt slutbetänkande (SOU 2007:10) argumenterat för ett behov av en samordning på regionnivå. I inledningen av det 5 kapitlet slår man fast att det krävs ett nytänkande och en annan organisering av det regionala utvecklingsarbetet. (SOU2007:10 s 177 ff)

Kommittén konstaterar att den regionala nivån har fått ökad betydelse och att den i flera avseende bör få ett ökat mandat för att bedriva utvecklingsarbete inom en rad politikområden. Man hänvisar till vad som sägs i 2007-års budgetproposition som anger 18 politikområden som viktiga för den regionala utvecklingen och därmed för den nationella utvecklingen. (aa s 177f)

I sitt resonemang angående de rådande problemen för samhällsorganiseringen finner kommittén att ett mer samlat regionalt utvecklingsansvar (på de föreslagna nya regionkommunerna) skulle innebära att en del av de problem som bottnar i den nuvarande sektoriseringen skulle kunna lösas. Kommittén är dock noga med att betona att de nya regionkommunerna inte får ges en ställning som övertar det kommunala ansvaret. Kommittén uttrycker förhoppningar om att ett mer tvärsektoriellt arbete ska ge ökat utrymme för perspektiv som jämställdhet och folkhälsa i det regionala utvecklingsarbetet. (aa s 181)

I en underlags-PM (Bilaga 3 till PM Tillväxt och regionalisering juni 2003) tar kommitténs sekretariat upp frågan om regionaliseringens drivkrafter. Den ökade regionaliseringen ses som en följd av mer övergripande förändringar som globaliseringen av ekonomierna.

Man konstaterar att globaliseringen bland annat innebär att företagen blir mer beroende av utvecklingen i den egna regionen för att snabbt kunna anpassa sig till nya krav på kompetens en ökad medvetenhet om miljöeffekter från den egna verksamheten med flera faktorer. (s 2)

I resonemanget finns också mer uttalat att den svenska länsindelningen men kanske också nationalstaten delvis är obsolet. (sid 2 f)

3.2.2 En kort historik om regionplanering

Regionplanering kan sägas ha sina rötter i det tidiga 1900-talets stadsplanering. Många medeltida städer hade successivt förvandlats till industristäder med en blandning av boende i äldre bebyggelse och industriell tillverkning som skapade allvarliga miljöproblem med nedskräpning och ohälsa som följd. Behoven av en planering som inte bara tecknade gatunät och angav byggnadsstil blev allt mer påtaglig. En växande industri krävde mark, transporter krävde strukturer och människor krävde bättre boendemiljöer. Tankarna på "trädgårdsstaden" i England under 1910-talet blev en föregångare till funktionalismen som fick fullt genomslag några årtionden senare. (Johnson s 24 ff) Med detta utvecklades tanken på en rationell planering som relativt snabbt kom att utgå från belagda fakta om det geografiska rummet runt städerna. Planering för utveckling behövde grundas på kunskap och analys enligt en av pionjörerna inom området P Geddes. (aa s 27) "Regional surveys" blev en nödvändighet för den rationella planeringen.

Tidigt under 20-talet kommer sedan tankarna om den rationella regionplaneringen till Sverige. Idén om samverkan mellan kommuner och behovet av en institutionaliserad regionplanering förs till torgs av arkitekten Erik Friberger efter ett studiebesök i England. (aa s 29)

I slutet av 20-talet hade statsmakten på många håll fått ökad makt på bekostnad av städerna och regionerna. Den amerikanske sociologen Lewis Mumford såg regionaliseringen som städernas räddning. (aa s 38f) Mumford drev tesen att regionplaneringen måste omfatta långt mer än eleganta arkitektplaner. Den verkliga planeringen måste klargöra verkligheten och dess första steg borde utgöras av regionala undersökningar.

Därefter skulle förutsättningarna och behoven vägas mot samhälleliga ideal och syften. (I relation till den svenska utvecklingen kan här ställas att tanken på "folkhemmet" lanseras av Per Albin Hansson 1928).

Behovet av en regional planering började dyka upp på den politiska dagordningen på 1930-talet. Först i 1947 års Byggnadslag formaliseras regionplaneinstitutet. (aa s 79) Vid denna tidpunkt fanns det redan två upprättade regionplaner i Sverige (Stockholm och Göteborg). Under den följande 20-årsperioden upprättades ett antal regionplaner även utanför storstadsområdena med stöd av lagen. (aa s 88) Regionplanerna skulle tjäna till vägledningen för generalplaner, stadsplaner och andra lokala planer. Regionplanerna enligt 1947-års lag skulle fastställas av regeringen.

Diskussionen om regionplaner kom till stor del att sammanfalla med debatten om kommunindelningsreformer under 40-, 50 och 60-talen (kommunblocksreformen och storkommunreformen). När kommunsammanslagningarna var genomförda vid mitten av 70-talet minskade sedan för en tid intresset för regional planering.

Från 1970-talet och framåt har ett antal statliga utredningar dryftat frågor om regional planering och regional samordning. Nu senast har frågan noga penetrerats av den så kallad Ansvarskommittéen (SOU 2007:10)

3.2.3 Begreppet regionplanering

Begreppet regionplanering är inte självdefinierande såsom man först kan frestas att tro. Vare sig ordet *planering* eller *region* är självklart definierade. Sammansättningarna – regionplaneringen, regional planering eller regional planläggning – har än mindre självklara definitioner som omfattas av medborgare, planerare eller förtroendevalda. Ett försök till definition utifrån ett instrumentellt perspektiv görs av C.F Ahlberg (mångårig chef för regionplanekontoret i Stockholm).

Regionplanering är den verksamhet som – med planering i strikt mening som väsentligt inslag ger en samordnande ram för vidare hantering av företeelser och förhåvanden knutna till ett större territorium, vars gränser bestäms av uppgifterna och som med dagens fackterminologi kan kallas region. (Ahlberg, Johnson s 132)

Enligt Ahlberg (aa sid 133) kan regionplaneringen som instrument vara:

- Styrande
- Tjänande

Den *styrande* planeringen kan vara avvärjande och syfta till att hindra oönskade åtgärder och skeenden eller befordrande och då stimulera önskade åtgärder och skeenden.

Den *tjänande* planeringens uppgift är att underlätta och lägga till rätta för spontana skeenden. Skeenden som inte är initierade av de planerande, eller med dem associerade, organen.

Ahlberg skriver om agenter och huvudmän att planering kräver arki (motsats till anarki), detta torde göra maktperspektivet och analysen av planeringens syfte till en viktig fråga – vem vinner och vem förlorar på regionplanering i olika former? (se sid 188)

3.2.4 Om makt och rationalitet i planeringen utifrån Flyvbjergs “Phronetic Planning Research: Theoretical and Methodological Reflections”

Flyvbjerg behandlar i en artikel vad han kallar för ”phronesis” som grundar sig i en av Aristoteles tre förståndsmässiga dygder (intellectual virtues). Den första var ”episteme” som kan liknas vid vetenskap och ”know why”, naturlagar och liknande, den andra var ”techne” som beskrivs som ”know how” och den tredje och enligt Flyvbjerg kanske viktigaste var ”phronesis” som handlar om praktisk kunskap och praktisk etik och balanserar/utgör balansen mellan, instrumentell rationalism och värderationalism (här hänvisar författaren vidare till Weber, se till exempel Månsson s 245f). (s 3f) Balansen mellan dessa är enligt Aristoteles och Weber med flera viktig för alla sociala organ, från familjen till staten och allt däremellan. (s 286f)

Det finns fyra ”phronetiska” frågor som bör beaktas (s 289f):

- (1) *Vart är vi på väg?*
- (2) *Vem vinner och vem förlorar och genom vilka förändringar i maktfördelningen?*
- (3) *Är detta/denna utveckling önskvärd?*
- (4) *Vad, om något, ska/bör vi göra åt det?*

Flyvbjerg ser denna typ av vetenskap som kontextberoende och som det konkreta vetenskap, till skillnad mot annan mer teoretisk sådan. Det handlar om att se maktförhållanden, var, hur, varför, av vem och mot vem fattas beslut?

3.3 Sammanfattande diskussion

Regionalplanering handlar inte bara om fysiska faktorer som vägar och byggnader utan också om jämställdhet, folkhälsa, hållbarhet etc. dessa infallsvinklar gör det kanske ännu mer intressant och viktigt att också uppmärksamma frågor kopplade till de punkter som Flyvbjerg lyfter fram ur Aristoteles resonemang om balansen mellan instrumentell rationalism och värderationalism.

Den etiska dimensionen blir också viktig, att ta ställning i frågan för vem man planerar, till vilken nytta och vem som vinner och förlorar etc samt i fall detta resultat är önskvärt eller ej. I en sådan diskussion och avvägning blir också det kommunikativa inslaget av betydelse. Vilka har varit med och påverkat, vilka har inte fått möjlighet att säga sitt och vilka har bestämt detta. Har det funnits en tvåvägskommunikation eller har plandokumentet skapats efter endast interna diskussioner och processer?

Om människor beter sig på oförutsedda vis, inte följer förväntade livscyklar och inte på samma sätt är trogna sin hembygd etc, måste då inte samhällsplaneringen också anpassas efter detta?

Och om den globaliserade världen gör att man dessutom inte bara konkurrerar med närmsta tätort om invånare och företag utan faktiskt med städer långt mycket mer geografiskt avlägsna än så måste kanske samhällsplaneringen också handla om att profilera sig och kunna visa upp förutsättningar för olika livsstilar. Samtidigt får man inte glömma att alla människor (ännu i alla fall) inte ingår i den kreativa klassen och är beredda att flytta omkring etc samhällsplaneringen måste alltså samtidigt utgå från att ”alla ska med”.

4 Empiriska exempel

4.1 Öresundsplanerna

Jag har valt att titta dels på utvecklingsprogrammet för Skåne, men eftersom Skåne samtidigt utgör en del av en gränsöverskridande region har jag också tittat på en OECD-rapport som behandlar Öresundsregionen.

4.1.1 RUP, Regionalt utvecklingsprogram för Skåne, sammanfattning

Utvecklingsprogrammet antogs 20 april 2004 av Region Skånes fullmäktige. Det har tagits fram i samarbete med samverkansparter, näringsliv och ungdomar. Ett antal fokusgrupper har intervjuats för att få en bild av ”allmänhetens åsikt”. Det hölls också hearings med kommunerna, statliga myndigheter, arbetsmarknadens parter, representanter för frivilligorganisationer med flera. (s 3)

Det regionala utvecklingsprogrammet bygger på en vision om ett livskraftigt Skåne. Man har börjat med att sätta upp fyra övergripande mål som sedan behandlas närmare både gemensamt och var för sig i rapporten. Dessa mål är *tillväxt*, *attraktionskraft*, *bärkraft* och *balans*. *Dialog* sägs vara ledordet för översynen av rapporten medan *samverkan* är ledordet för genomförandet.

Man diskuterar regionens roll och det nuvarande tillståndet. Regionen beskrivs som ”tätbefolkad och flerkärnig med goda förutsättningar...” och ett ”geografiskt fördelaktigt läge” (s 9).

Det konstateras att regionen har många fördelar genom sitt geografiska läge och andra tillgångar, men att det också finns problem och att man inte riktigt använder potentialen fullt ut. Man påpekar att en fortsatt god utveckling är viktig både för enskilda individer, företagandet och den offentliga verksamheten.

Rapporten fortsätter sedan med att mer ingående diskutera de fyra övergripande målen och analyserar flera olika områden och specifika mål och åtgärder som behövs för att dessa ska kunna uppnås.

Bland områdena som diskuteras finns infrastrukturen med både trafiksystemet med riks- och länsvägar som behöver underhåll och kanske så småningom utbyggnad, hamnarna som är viktiga för såväl import och export som för passagerartrafik (om än i mindre omfattning) och kollektivtrafiken som behöver byggas ut än mer när fler och fler pendlar och bosätter sig utanför regionens större kärnor. Även bostadsbristen tas upp som ett problem, liksom den sneda arbetsmarknaden där många, framförallt utrikesfödda och ungdomar står utanför. (s 10f)

Viktigt är också ett dynamiskt näringsliv och att skapa och behålla en stark tillväxt samt att frambringa, och stärka redan befintliga, kluster för kunskap och utveckling, bland annat nämns Öresundsuniversitetet, teknik- och IT- företag samt biomedicin. Vid tal om regionens universitet och högskolor nämns också att det visserligen är gott om dessa men att rekryteringen är sned, både när det gäller utrikesfödda och när det gäller familjebakgrund (högre andel från akademiska hem och färre från ”arbetarfamiljer”) vilket ses som ett problem. Man efterlyser också en högre grad av samverkan inom forskning och utveckling mellan läroinstitutionerna. (s 11). Utbildning ses som viktigt eftersom det bryter klyftor och segregering och även gör regionen mer attraktiv för företag som vill ha kompetent personal. (s 40)

Kulturen ses också som viktig av delvis samma orsaker, man vill ha ett mångkulturellt utbud med både ”finkultur” och en levande ”gatukultur”, även detta antas kunna hjälpa mot segregeringen och locka företag och nya invånare liksom studenter och tillfälliga besökare/turister till regionen.

Miljön är något som ses som viktigt och man påpekar att de uppsatta miljömålen ännu inte är uppnådda. Att skapa en långsiktigt hållbar region ses som en av de viktigaste uppgifterna för framtiden. Särskild viktig blir det då den vackra naturen, med fält, åsar, bokskogar och stränder är något som lockar både besökare och invånare till Skåne. Rekreativsmöjligheter nämns också som något som attraherar företag.

Tillgång till och kvaliteten på offentliga tjänster ses också som viktigt och bör utvecklas och förbättras så att alla invånare känner att de har tillfredställande tillgång till de tjänster de har behov av. Här ingår allt från sjukvård och barnomsorg till arbetsförmedling och försäkringskassa. (s 42)

En central aspekt som lyfts fram är att det måste finnas balans i regionen, såväl geografiskt som på andra sätt, alla delar måste utvecklas och ”vara med” efter sina förutsättningar. (s 45) Samverkan och gemensamma visioner samt övergripande mål för utvecklingsarbetet är en del i att åstadkomma detta. (s 48) Det krävs samverkan mellan olika aktörer inom olika områden, men man måste också vara medveten om att allt inte är mätbart på samma sätt som ekonomiska faktorer och in- och ut- flyttning men man har ändå försökt ta fram indikatorer som visar på hur regionen ligger till på olika områden. (s49f)

Det avslutande avsnittet i rapporten består av förslag på åtgärder och på vilka aktörer som anses mest lämpade att utföra dem. (s 51ff).

4.1.2 OECD-studie av Öresundsregionen, sammanfattning

Studien utgör andra delen av en större rapport, denna andra del innehåller analyser och rekommendationer utifrån sammanfattningen av den tidigare rapporten.

Man framhäver öresundsregionens konkurrenskraft och politiska styrning som internationellt intressant och påpekar att detta är något som uppmärksammas internationellt i flera sammanhang.

Analysen lyfter fram och fokuserar på överordnade utvecklingsstrategier, gemensam arbetsmarknad, infrastruktur och fysisk planläggning, konkurrenskraft och innovationsmöjligheter, nätverksbildning och utveckling av kunskaps spridning samt styrningen i regionen (governance) med fokus på gränsregionalt samarbete (s 3)

Man ger beröm och lyfter fram fördelar och möjligheter på en rad områden men påpekar också att det i hög grad saknas utvärdering av samarbetet och integrationsarbetet mellan länderna/regionerna, likaså saknar man en plan med strategier för framtiden. Man påpekar att det behövs ökad fysisk tillgänglighet så väl som mer övergripande delvis institutionella åtgärder. (s 8)

Man talar om att potentialen i regionen inte tas till vara fullt ut och att integrationen inom till exempel arbetsmarknaden och mellan mindre och större företag liksom universitet och statliga institutioner inte är så stor som den skulle kunna vara. Områden som lyfts fram som sådant som bör beaktas vid framtida insatser är infrastruktur och fysisk planering, arbetsmarknad, nätverk och kunskapsspridning samt skatt. (s 8f)

Man betonar vidare betydelsen av dialog och samarbete samt vikten av strategier för att underlätta och möjliggöra samarbeten på flera plan i regionen. (s16f)

4.2 The London Plan

1999 återskapades ett gemensamt organ för London-området (Greater London Authority act). Med start i början av 2001 påbörjades ett arbete av regionborgmästaren Ken Livingstone med att skapa en strategisk långsiktig plan för ”stor-London”. The London Plan antogs i sin första version 2004. Ambitionen var att lägga fast ett strategiskt ramverk för den subregionala planeringen (enligt engelsk planlagstiftning är den lokala nivån ansvarig för den fysiska översikts- och detaljplaneringen).

Den bakgrund som tecknas för planarbetet är de stora förändringar som London genomgått sedan 1980-talet och framåt och de stora förändringar som antas komma under de kommande 20 åren. Fokus ligger på tillväxt av befolkning och ekonomi, förändrade livsmönster och tydliga miljökrav.

The London Plan har ett tydligt fokus på tillväxt och en miljömässigt hållbar utveckling. Planen har också ett tydligt perspektiv på individernas levnadsförhållanden i Londonområdet. Som utgångspunkt för planförslagen och de uttalade ambitionerna finns det en detaljerad beskrivning av styrkor och svagheter i dagens London. Här fokuseras tydligt på problem med bostadsförsörjningen och det sociala utanförskapet. Ett bärande tema i beskrivningen av dagens situation är att problem och möjligheter adresseras på ett likartat sätt.

Som bakgrund till planen tecknas också bilden av en region som utgör ett unikum i England. Med sin storlek och sin internationella roll utgör London och dess utveckling ingen spegelbild av den nationella utvecklingen i England, vilket återkommande markeras i nulägesbeskrivningarna. (se inledningen i the London Plan <http://www.london.gov.uk/mayor/planning/>)

Målen för the London Plan anges som; (se s 9 i the London Plan - a summery)

1. Att rymma Londons tillväxt inom den nuvarande regionens gränser
2. Att göra London till en bättre stad att leva i
3. Att göra London till en rikare och mer välmående stad baserad på en diversifierad tillväxt inom olika branscher
4. Att verka för social integration och motverka utanförskap
5. Att göra London tillgängligt
6. Att göra London till en mer attraktiv, grönare och väl utformad stad

Dokumentet the London Plan är dels ett plandokument enligt de krav som ställs. Planen är också utformad i enlighet med de riktlinjer som gäller enligt EDSP inom den Europeiska unionen. Utöver att vara ett renodlat plandokument är planen även uttryckligen ett policydokument som uttrycker prioriteringar för att hantera de kommande årens utveckling.

Uppbyggnaden av dokumentet är gjord i 6 kapitel med rubriker som följer:

1. Att positionera London ('Positioning London')
2. Den övergripande strategin (The broad development strategy)
3. Policyområden (Thematic policies)
 - Living in London
 - Working in London
 - Connecting London
 - Enjoying London
4. Tvärgående strategier (Crosscutting policies)
5. Sub-regionerna
6. Att leverera visionen (Delivering the vision)

I vissa avseende är planen styrande. Det kanske mest påtagliga är att planen slår fast att minst hälften av de ca 23 000 bostäder som måste byggas per år ska vara "affordable" med andra ord betinga en rimlig boendekostnad.

Planen slår också fast att de sydöstra delarna av London måste prioriteras av såväl ekonomiska som sociala skäl.

Planen är vidare mycket tydlig i sina avväganden mellan bevarande av byggnadsmiljöer och områden som måste kunna ges ny arkitektonisk utformning för att anpassas till dagens förhållanden. För områden med direkt anslutning till floden Themsen ska dock särskilda villkor gälla.

4.3 Sammanfattande diskussion

Rapporterna kan ses som en illustration av steget från modern till postmodern, från plan till strategi. Samtidigt som det finns drag av den mer traditionella planeringen, att söka förutse och styra tycks man också ha försökt dra lärdom av Floridas och Landrys idéer och viljan att skapa en region som skapar och lockar till sig kreativa människor och företag. Man hamnar någonstans mitt emellan utan att helt ta steget fullt ut åt varken det ena eller det andra hållet. Man kan se detta som ett tecken i tiden, en illustration av hur samhället ser ut och att något har eller i alla fall håller på att förändras.

Londonplanen markerar i högre grad än de svenska en medveten brytning, den har ett starkt fokus på förändring, både den som har skett och den som förväntas göra det under de kommande åren. Den kan dessutom i hög grad ses som ett exempel på det fenomen som Landry talar om där han menar att enskilda individer med mycket engagemang och kreativitet kan spela en oerhört stor roll om de finns ”på rätt plats vid rätt tillfälle”. Londons borgmästare Ken Livingstone är ett lysande exempel på detta eftersom hans idéer och vision till stor del har påverkat ”the London Plans” innehåll och utformning i en mer postmodern riktning. Samtidigt har den, som redan nämnts, inslag av planer och mer konkret utsatta mål i form av prioriterade geografiska områden och i form av byggande och förnyelse respektive bevarande av stadsbilden och den välkända ”skylinen”.

5 Avslutande diskussion

Författarna i teoriavsnittet om det postmoderna samhället talar om ett samhälle som har förändrats en hel del sedan miljonprogrammets, 9-5 arbetsdagen och ”villa-volvo-vovve”-erans glansdagar. Även om framförallt Florida och Putnam fokuserar på USA så syns samma tendenser här och säkert, i olika grad, på många andra ställen i såväl Europa som andra världsdelar. Människor idag är inte lika förutsägbara, ålder kön och klass är inte det enda som styr våra livsval längre vilket gör det svårare att planera utifrån sådana parametrar. Det skapas nya gemenskaper på nya grunder när den digitala tekniken gör det möjligt att kommunicera oberoende av geografiska avstånd och övriga gemensamma nämnare. Samtidigt är folk mer benägna att flytta, dels för att studera eller hitta nya arbetsplatser men också för att upptäcka nya saker och utveckla sig själva. Det finns även mer negativa orsaker som får människor att lämna sina hem orter eller länder, som krig, förföljelse, fattigdom, arbetslöshet, diskriminering etc. dessa faktorer ihop betyder att mångfalden på många platser ökar, vilket, kan men inte behöver vara, en källa till problem och konflikter. Utifrån teorierna om kreativa platser och människor ska mångfalden i stället ses som en tillgång. Något som inte alltid är fallet, i dagsläget. Men läser man de plandokument jag har tagit upp kan man se att det finns en betoning på just detta att främja kreativitet genom utbildningsmöjligheter och ett ”gott företagsklimat” etc.

Att världen är föränderlig är i sig inget nytt, men globaliseringen informationssamhället och den ökade konkurrens som de medför, leder till ett ökat behov för platser/regioner att faktiskt anpassa sig till de nya villkor som förändringarna medför och visa att de innehar attraktivitet.

Klart är att det utifrån teorierna/samhällsbilden som målas upp är tydligt att samhället och politiken måste förändras för att hänga med och kanske är denna förändring redan på gång.

Samhällsplaneringen behöver anpassas till de förutsättningar som finns i det postmoderna samhället som råder idag. Att ha visioner och strategier som skapar förutsättningar för människors varierande livsstilar och livsmönster, samt att marknadsföra och kommunicera detta såväl inåt som utåt tycks bli allt viktigare.

Ännu så länge domineras högst sannolikt många plandokument av inverkan från teknokrater, arkitekter mfl som i mångt och mycket antagligen utgår från mer traditionella, moderna, premisser. Men efter hand som det blir mer och mer tydligt att denna utgångspunkt inte är anpassad efter de förutsättningar som råder idag är min gissning att fler plandokument kommer att rikta in sig på just detta, och kanske även så småningom kallas något annat.

Allt eftersom konkurrensen också ökar mellan städer och regioner världen över måste det också bli viktigare att kommunicera de strategier och visioner man sätter upp.

Livingstones punkt ”positioning London” är ett exempel på hur detta tagits på allvar. Det handlar om att marknadsföra sig och kommunicera sin strategi och vision samt sin attraktivitet dels utåt till omvärlden, både nationellt och internationellt, men också att gör det till de egna invånarna. Kommunikationen blir också viktig då det gäller att skapa dessa dokument. Vill man framkalla den känsla av gemensam identitet, och image som det talas om i framförallt Landrys teori krävs ett större mått av kommunikation mellan olika grupper av invånare företagare etc vid tillkomsten av dessa plandokument.

Det kan tyckas som att diskussionerna här i vissa fall handlar mer om marknadsföring än om samhällsplanering, men kanske är det så att det är vad som behövs, man behöver skapa förutsättningar och möjligheter men man behöver också tala om att det är det man gör, både för att locka till sig nya resurser i form och företag och människor men kanske framförallt för att tala om för dem man redan har att man satsar, att det finns möjligheter för alla att utforma livet som man önskar och att hålla kvar och skapa någon slags känsla av stolthet, tillfredställelse och gemensam vision.

Samtidigt som globaliseringen och den ökade konkurrensen kräver att man satsar på att dra till sig och behålla kreativitet och kapital och skapar sig en positiv image visar rapporter som Bayers att det är viktigt att också se till andra delar av samhället för att inte öka klyftor och segregering och lämna en del av samhället bakom/utanför. Att lyckas med detta utan att styra och planera för mycket och samtidigt bereda plats för kreativitet och en mångfald av livsstilar och livsmönster är kanske morgondagens stora utmaning för såväl samhällsplanerare som platsutvecklare och politiker?

I ett vidare perspektiv blir just regionplanerna en extra viktig och intressant företeelse då det inom EU är dessa geografiska/funktionella enheter som ofta hamnar i fokus. De nationella gränserna sägs bli mindre viktiga medan regionerna stärker sina positioner, en utveckling som ännu inte kommit lika långt i Sverige som i många andra europeiska länder, tydliga exempel är Italien och Spanien.

En reflexion om materialet

De empiriska dokumenten valdes inte slumpvis, utan för att de båda är speciella på olika sett. The London Plan har blivit omtalad och speciell, dels för att den så tydligt fokuserar på förändringsperspektivet och ”att leva i staden –perspektivet” och dels för att den är så tydligt kopplad till en man, nämligen borgmästaren Ken Livingstone. Öresunds/Skåne –dokumentet valdes eftersom det dels är en extra intressant region då den faktiskt omfattar delar av två enskilda länder och i många fall omtalas som en av norra Europa mer dynamiska, samtidigt som här finns stora problem, framförallt socialt när det gäller segregering. Jag har fokuserat på vissa delar i rapporterna som passar för det resonemang jag fört i teoridelarna, ett annat fokus hade kunnat lyfta fram andra delar som varit intressanta i sig men kanske inte hade så mycket med just den moderna/postmoderna samhällsplaneringen eller platsmarknadsföringen att göra. Att välja andra plandokument/rapporter från andra städer eller regioner hade säkert också kunnat ge delvis andra resultat.

Mycket fokus i både mina egna diskussioner och de teorier som använts hamnar på städer och stadstäta regioner, hur utvecklingen ser ut på landsbygden och för glesbygdsregioner är inte särskilt tydligt. Det är möjligt att en sådan utgångspunkt hade givit ett annorlunda resultat. Människors livsmönster och livsstil i staden och på landsbygden kan fortfarande på många vis skilja sig åt och kanske är det så att en närmare undersökning av detta skulle visa att det moderna livsmönstret och livsstilen i högre grad lever kvar på landsbygden än i storstäderna. Jag är dock övertygad om att förändringen i viss grad märks även där med hjälp av Internet etc.

Nyckelbegreppen

Nyckelbegreppen och deras dynamik tycks ständigt återkommande. De kan kopplas ihop inte bara två och två horisontellt utan även vertikalt, då blir indelningen en gränsdragning mellan gammalt och nytt.

Kanske beror begreppens betydelse på att vi befinner oss i en brytpunkt och ett paradigmskifte. Detta kan till exempel illustreras av den digitala revolutionen och globaliseringen.

Kanske kommer det aldrig helt att slå över på den ”nyare” sidan, utan spår från det som här kan kopplas till det gamla, moderna samhället kommer kanske att fortsätta påverka och spela roll, men det är min övertygelse att de andra kommer att bli mer dominerande med tiden.

Vidare frågor

Mitt syfte var aldrig att komma med ett tydligt svar eller en färdig lösning på hur samhällsplaneringen ska/bör se ut eller inte, utan att diskutera och belysa problematiken utifrån de valda teorierna och analyser utifrån/av dessa. Jag har följaktligen inte kommit fram till några givna svar, men dess då fler frågor för framtiden har väckts, som skulle kunna vara föremål för vidare forskning.

Det kanske mest givna förslaget är att studera hur nya plandokument ser ut och vad de fokuserar på, antingen i en bred jämförande studie eller i en djupare fallstudie.

Att fokusera på gränsregioner så som till exempel öresundsregionen är också ett intressant förslag då dessa utgör en särskilt stor utmaning i form av att det handlar om samhällsplanering från två (eller flera) håll som måste jämkas och integreras för att lyckas med en fungerande samhällsplanering.

En fråga som väckts under arbetets gång är vidare om den postmoderna utvecklingen ser lika dan ut överallt, ens inom ett relativt litet land som Sverige.

Att studera och jämföra utveckling i stad och på landsbygd utifrån i detta avseende skulle därför kunna ge intressanta svar, likaså att studera plandokument från olika typer av regioner eller att studera om och hur dessa eventuella olikheter behandlas i de plandokument som berör regioner med både större städer och landsbygd.

En annan fråga som kommit upp är hur samhällsplaneringen ser ut från en typ av maktperspektiv, vem gör planeringen, för vem, och till vems för- och nackdel? Att undersöka detta närmare exempelvis utifrån Flyvbjergs teorier torde ge intressanta svar på dessa frågor. Att å andra sidan fokusera tydligare på ett platsmarknadsföringsperspektiv för att se hur plandokumentet används och skulle kunna användas i detta sammanhang skulle också kunna ge intressanta slutsatser. Ett spännande projekt för framtiden med anknytning till så väl gränsregionsfrågan som den rurala och urbana dynamiken vore att från början följa processen för nästa regionala utvecklingsprogram för Skåne utifrån olika ansatser.

Referenslista

Ahlberg, C.F. Göran Johanson (2006): *Stockholm blir regionstad, En öppning mot ett odlingsfält med obestämda gränser och skiftande grödor*. Stockholm: Kommitten för Stockholms Forskning, Stockholms Förlag.

Esaiasson, Peter Giljam, Mikael, Oscarsson, Henrik Wägnerud, Lena (2004): *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 2a upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Florida, Richard (2006): *Den kreativa klassens framväxt*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Kotler P, Asplund C, Rein I & Haider D (1999): *Marketing Places Europe, Attracting Investments, Industries, Residents and Visitors to European Cities, Communities, Regions and Nations*. London: Pearson Educations Limited.

Landry, Charles (2000): *The Creative City, A toolkit for urban innovators*. London: Earthscan Publications Ltd

Månsson(red) (1991): *Moderna samhällsteorier, traditioner riktningar retoriker*. 3e upplagan. Stockholm: Prisma

Putnam, Robert (2006): *Den ensamme bowlaren*. 2a upplagan. Stockholm: SNS Förlag

Artiklar

Bayer, Marcel (2007): "Keeping the City Together –The Social Dimension of the Creative City", *Cities and Regions, Facing up to Change (Structural change in Europe, 5)* Hagbarth Publications (Bollschweil, Germany)

Flyvbjerg, Bent (2004): "Phronetic Planning Research: Theoretical and Methodological Reflections" *Planning Theory and Practis* vol 5, No3, 283-306

Elektroniska källor

"Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft" Fi 2003:02 SOU 2007:10

Ur ansvarsutredningen

på www.sou.gov.se/ansvar

"OECD-studie av Öresundsregionen, analyser och rekommendationer"

på www.oresundskomitten.dk

"Skånsk Livskraft, Regionalt Utvecklingsprogram för Skåne" (RUP)

på www.skane.se/utvecklingsprogrammet

"The London Plan": *Spacial Development for Greater London*, publicerad av Greater London Authority, februari 2004

på www.london.gov.uk

"Tillväxt och regionalisering"

Underlags PM till Fi 2003.02

Bilaga 3 till PM

på www.sou.gov.se/ansvar